

Interview met ir. Frank Monteny

Frank Monteny [°26/4/1963] is sinds 1996 als programmaverantwoordelijke verbonden aan de federale Diensten voor Wetenschappelijke, Technische en Culturele aangelegenheden (DWTC). Na een kortere periode te hebben gefungeerd als verantwoordelijke voor het programma 'Normalisatie' werd hij eind 1997, bij het vertrek van Mr. Schoofs, de trekker voor het mariene programma. De kerntaken van de DWTC zitten vervat in de naam. Het is een federale administratie die instaat voor zowel wetenschappelijke, technische als culturele aangelegenheden. De bevoegdheden inzake wetenschapsbeleid die ook na de staatshervorming van de jaren '80 en de bijhorende overheveling van bevoegdheden naar gewesten en gemeenschappen federaal zijn gebleven, worden dus in essentie door DWTC uitgevoerd.

Daarvoor had u reeds een wetenschappelijke carrière. Kunt u in het kort uw levenswandel omschrijven vóór uw indiensttreding bij DWTC?

Ik heb een paar 'levens' doorgemaakt voor ik naar hier kwam. Ik ben ingenieur scheikunde en landbouwindustrieën aan de VUB, specialisatie biotechnologie, en heb een eindwerk gemaakt in de mariene sfeer, meer bepaald i.v.m. stikstof remineralisatie. Daarna heb ik gedurende vijf jaar onderzoek verricht op contractuele basis aan het laboratorium voor analytische chemie van professor Ivan Elskens (nu Prof. Baeyens), in hoofdzaak rond de problematiek van zware metalen in het Schelde-estuarium. Na vijf jaar ben ik ingegaan op een aanbod van de privé en gedurende vier jaar aan de slag geweest als projectmanager milieuzaken bij het nieuw opgestarte studiebureau ERM (nu ECOREM). Het betrof milieuprojecten in de brede zin van het woord. Zowel onderzoeken naar bodemverontreinigingen, als meer strategische studies of de begeleiding van saneringswerkzaamheden (bijvoorbeeld rond recuperatie van olieverontreiniging in de grondwaterlagen of studies i.v.m. de baggerspecieproblematiek in de Antwerpse haven) kwamen aan bod.

Kunt u in het kort schetsen hoe DWTC zich verhoudt tot de gewesten en tot andere federale instellingen?

Volgend op de wet op de staatshervorming (Bijzondere wet op de hervorming van de Instellingen van 8/8/1980) kunnen wij acties ondernemen ter ondersteuning van het federale beleid, maar ook in domeinen die een globale aanpak op nationaal of internationaal vlak vereisen. In het laatste geval moeten wij werken in het kader van samenwerkingsakkoorden met de gewesten en gemeenschappen. Wij kunnen dus zowel acties lanceren binnen exclusief 'federale bevoegdheden' als binnen 'gemengde bevoegdheden'. In het laatste geval wordt er vooraleer de actie kan worden

opgestart een samenwerkingsakkoord afgesloten. Hierbij moet worden opgemerkt dat binnen de huidige institutionele context de primaire bevoegdheid inzake wetenschappelijk onderzoek bij de gewesten en gemeenschappen ligt. Bovendien beschikken de overige federale departementen ook over een eigen onderzoeksbudget waarmee onderzoek ter ondersteuning van hun bevoegdheden kan gefinancierd worden. Ten aanzien van federale wetenschappelijke instellingen is het zo dat van de reeks federale wetenschappelijke instellingen er tien onder de bevoegdheid van DWTC vallen. Dat zijn instellingen met een autonoom beheer, maar die voor bepaalde administratieve aspecten van onze diensten afhankelijk zijn.

Hoeveel mensen werken bij DWTC en hoe belangrijk is de 'mariene' groep binnen het geheel?

Er werken in totaal een 300-tal mensen op DWTC. Slechts een klein deel hiervan zijn met mariene zaken bezig. Je hebt hier immers verscheidene diensten, zoals de dienst Nationale en Internationale coördinatie, een dienst Wetenschappelijke Instellingen, de dienst Indicatoren en Statistiek, een Financiële/Juridische dienst, een dienst Ruimtevaart, enz. De dienst waar ik werk is de dienst 'Onderzoeksprogramma's'. Ze telt een 35-tal personeelsleden en wordt geleid door mevrouw Henry. Deze dienst staat in voor het beheer van de meerjarige nationale onderzoeksacties en bestaat uit drie grote afdelingen: (1) de *universitaire attractiepolen*, die meerjarig fundamenteel onderzoek financiert van netwerken met partners uit beide gemeenschappen binnen verschillende domeinen (bv. zowel sociale wetenschappen als exacte wetenschappen); (2) de *gecoördineerde Belgische verzameling van micro-organismen*, een consortium van vier complementaire verzamelingen van (micro)biologisch materiaal (reinculturen van bacteriën, vezelige zwammen en gisten, plasmiden en DNAbanken) die ten dienste worden gesteld van het wetenschappelijk onderzoek; (3) de *thematische onderzoeksprogramma's* die acties organiseert rond bepaalde thema's met als finaliteit het leveren van een wetenschappelijke ondersteuning van het beleid.

Binnen deze laatste afdeling werd de laatste jaren hoofdzakelijk gewerkt rond drie hoofdthema's: 'Duurzame ontwikkeling', 'Informatiemaatschappij' en 'Sociale cohesie'. Binnen 'Duurzame Ontwikkeling' heb je dan in hoofdzaak het Plan ter wetenschappelijke Ondersteuning van een beleid inzake Duurzame Ontwikkeling (PODO), waar we nu in een tweede fase zitten. Binnen PODO zijn er dan weer twee onderdelen: een meer socio-economisch deel dat naast algemene problematieken ook aspecten als energie, agrovoeding en mobiliteit behandelt, en een milieu-georiënteerd deel. Het omvat aspecten van 'Global Change' en 'Ecosystemen en Biodiversiteit', waarbinnen je dan op zijn beurt het luik 'Mariene Ecosystemen' hebt dat in hoofdzaak gericht is op het Noordzee-ecosysteem. Het beheer van de diverse onderzoeksprojecten binnen dit deel wordt verzekerd door vijf personen: mevr. Van der Straeten, mevr. Van der Werf, mevr. Van Cauwenberghe en dhr. Cox waarbij ikzelf de coördinatie van de groep verzeker.

Het marien Noordzee onderzoek wordt in hoofdzaak beheerd door meneer Cox en mezelf, waarbij de mariene biodiversiteitsprojecten samen met andere projecten rond biodiversiteit worden beheerd door mevr. Van der Werf en mevr. Van Cauwenberghe. Het Antarctica onderzoek zit eveneens vervat in dit milieu-georiënteerde onderdeel en dan zowel binnen het aspect 'Biodiversiteit' als 'Atmosfeer en Klimaat'. Het wordt in hoofdzaak behandeld door mevr. Van Cauwenberghe. Mevr. Vanderstraeten beheert de mariene projecten die gerelateerd zijn aan de klimaatproblematiek.

U haalde het PODO plan reeds aan, een plan dat van groot belang is voor het marien georiënteerd onderzoek in België. We zijn intussen in de tweede fase beland. Wat zijn de belangrijkste verschillen tussen PODO I en II?

PODO II is reeds goedgekeurd door de Ministerraad in mei 2000. Het programma is opgestart met een eerste oproep in 2000 rond onderzoek inzake atmosfeer, klimaat en terrestrische ecosystemen, met inbegrip van Antarctica. De projecten zijn gestart begin 2001. Er is dan een tweede oproep geweest rond duurzame productie en consumptiepatronen, waarvan de projecten eveneens in 2001 van start zijn gegaan. Van de derde oproep, ditmaal rond aquatische ecosystemen en biodiversiteit, is het startschot voor de projecten recent gegeven.

Zonder me te willen beperken tot de puur marien-gerichte zaken zie ik volgende verschillen tussen PODO I en II. Het PODO I was eigenlijk een eerste fase van een geïntegreerde aanpak rond duurzame ontwikkeling en was gekenmerkt door een reeks thematische deelprogramma's, die werden vervolledigd door een reeks ondersteunende acties. Deze laatste poogden om verschillende onderzoeksprojecten binnen de deelprogramma's en de eruit voortkomende resultaten te integreren en de communicatie met de betrokken actoren te verbeteren. Binnen PODO II is er gestreefd naar een verdere integratie van de verschillende deelaspecten

en ook van de problematieken. Vandaar dat je in plaats van die thematische deelprogramma's – kenmerkend voor PODO I – nu maar twee grote onderdelen hebt: 'Duurzame productie en consumptiepatronen', dat iets meer economisch en socio-economisch geïntereerd is, en een meer milieugeïntereerd deel 'Global Change, ecosystemen en biodiversiteit' die beide opnieuw worden vervolledigd door een reeks ondersteunende acties. Binnen elk van deze twee onderdelen wordt ruimte gelaten voor kruisbestuiving. Daarnaast wordt er meer en meer gestreefd naar netwerkbenadering van het onderzoek. De aanpak van PODO I, waarbij onderzoeksprojecten werden uitgevoerd door groepen van onderzoeksteams samenwerkend in een netwerk (bestaande uit een coördinator en een reeks geassocieerde teams), werd gestimuleerd in PODO II. Tenslotte is het ook de bedoeling om verder in te spelen op de integratie van thema's door clusters in werking te stellen. Zo hopen we verschillende netwerken die rond goed gerelateerde thematieken werken met elkaar beter in contact te brengen en de communicatie tussen de onderzoeksgroepen te stimuleren.

Hoe ziet u de concrete realisatie hiervan? De netwerken zijn vaak al vrij groot. Is het wel haalbaar om ook buiten die netwerken verdere interactie te stimuleren?

We hopen door mensen met elkaar op regelmatige basis in contact te brengen en over de voortgang van hun onderzoek te laten communiceren, dat de interacties tussen de netwerken kunnen worden versterkt. Daarnaast, en dat is toch wel een nieuw element, willen we op een uniforme manier het werk binnen alle onderzoeksprojecten vergezeld zien gaan van een gebruikerscomité. Bedoeling is dit comité tweemaal per jaar met de onderzoekers samen te brengen om de stand van zaken van het geplande onderzoek te bespreken. Reeds van bij het indienen van het projectvoorstel wordt gevraagd een lijst van potentiële gebruikers van de onderzoeksresultaten kenbaar te maken. Dat zijn dan mensen die niet gefinancierd worden maar die wel interesse hebben voor of potentieel gebruiker zijn van de resultaten van het onderzoek. Er wordt aan de gebruikers ook gevraagd waarom ze geïnteresseerd zijn en wat hun bijdrage kan zijn aan het project. Dat kan bijvoorbeeld gebeuren door input te geven tijdens de vergaderingen of door gegevens ter beschikking te stellen van de onderzoekers. Zo hopen we de communicatie rond het onderzoek te verbeteren en bijvoorbeeld mensen binnen de overheidsadministraties en in andere onderzoeksdomeinen te bereiken die geïnteresseerd kunnen zijn in deze onderzoeksresultaten.

De selectie van projectvoorstellen voor bv. PODO II gebeurt via een vaste procedure. Kunt u hier iets meer over zeggen?

Eerst is er een wetenschappelijke evaluatie die altijd uitgevoerd wordt door buitenlandse wetenschappelijke experts. Gemiddeld wordt een voor-

stel aan drie experts voorgelegd die elk een evaluatiedossier invullen. De resultaten van deze schriftelijke evaluatie worden verwerkt tot een eerste klassemment op basis van een gemiddelde quotering. Dan worden de experts uitgenodigd voor een plenaire sessie in onze lokalen. Het voordeel van een dergelijke panelsessie is dat de visies van de verschillende experts met elkaar kunnen geconfronteerd worden. Zo krijg je een tweede evaluatie waarbij uiteenlopende standpunten kunnen worden op elkaar afgestemd en een nieuw klassemment ontstaat. Resultaat van dit alles is een tweedimensionale evaluatiestructuur met de resultaten van de schriftelijke evaluatie op één as, en de resultaten van de paneldiscussie op de tweede as. Al deze gegevens worden uiteindelijk verwerkt in een evaluatierapport, waarin zowel de resultaten van de schriftelijke evaluatie (quoteringen en commentaar) als het verslag van de paneldiscussies worden opgenomen.

Dit rapport is dan de basis voor een volgende discussieronde in een begeleidingscomité. Dat comité staat de DWTC bij in de uitvoering van de onderzoeksprogramma's en geeft adviezen, zowel bij de voorbereiding van de oproepen als bij de beoordeling, het waakt over de homogeniteit van de acties die ondernomen worden en kijkt naar de complementariteit met acties die op één of ander departement of binnen de gewesten en gemeenschappen worden ondernomen. In dat comité zijn in het geval van PODO zowel vertegenwoordigers van gemeenschappen als gewesten als van de betrokken federale departementen vertegenwoordigd. Op basis van een discussie binnen dit begeleidingscomité wordt tenslotte een definitief voorstel ontwikkeld dat ter goedkeuring aan de Minister wordt voorgelegd.

Spelen in deze ook verdeelsleutels mee, bv. Waals vs. Vlaams? En wat zijn de 'slaagkansen' voor ingediende projecten binnen PODO?

Op de totale budgetaire massa van het Plan ter Ondersteuning van een beleid van Duurzame Ontwikkeling (2,3 miljard BEF) is er een verdeelsleutel van toepassing. Maar binnen de discussies per oproep is de verdeelsleutel niet direct aan de orde. Voor het 'slaagpercentage' kunnen we stellen dat gemiddeld één op drie van de voorstellen gehonoreerd worden, wat in vergelijking met andere financieringsmechanismen een vrij hoog cijfer is.

VLIZ is een nieuwkomer in het marien-wetenschappelijk landschap, als we even de IZWO-periode niet meerekenen. Hoe ziet u de huidige samenwerking met het Vlaams Instituut voor de Zee en hoe zou u die samenwerking graag zien evolueren?

Zoals gezegd, VLIZ is een vrij nieuw gegeven. Jullie zijn sinds een tweetal jaar operationeel. Onze houding is vrij duidelijk ten aanzien van VLIZ. Wij proberen dezelfde houding aan te nemen die we bij alle andere spelers binnen het domein hebben. Dat betekent: proberen op een constructieve manier samen te werken waarbij elke de bevoegdheden van de ander respecteert.

En ik denk dat dit tot nu toe goed gelukt is. Wij voeren onderzoeksprogramma's uit rond de Noordzee in het kader van een samenwerkingsakkoord. Wij proberen ook een zekere visibiliteit aan het gefinancierde onderzoek te geven en de communicatie rond onderzoeksresultaten te verzorgen. Jullie taken zijn er vooral op gericht een aanspreekpunt te zijn, een ondersteunend platform voor de Vlaamse mariene onderzoeksgemeenschap. Zelf financieren jullie geen onderzoek, dus rechtstreekse interferentie naar activiteiten is er op dit vlak niet direct. Op dit ogenblik mag ik zeggen dat we een goede samenwerking hebben. Wij zijn vertegenwoordigd in de wetenschappelijke commissie van het VLIZ. De uitwisseling van informatie verloopt vlot en straks in het najaar organiseren we samen een internationaal symposium rond marien databeheer. Dus wat ons betreft zijn er geen klachten.

Bestaat of heeft er ooit een parallel instituut als het VLIZ in Wallonië bestaan?

De structuren in Wallonië zijn enigszins anders. In de tijd had je als Waalse tegenhanger van het IZWO in Vlaanderen, het IRMA (l'Institut de Recherche Marine et d'interactions Air-mer). IZWO is opgericht in 1970 en IRMA, in connectie met de Universiteit van Luik, in 1980. IZWO is opgegaan in VLIZ, IRMA bestaat nog steeds als dusdanig al hebben ze toch enige problemen met continuïteit. Het is wel duidelijk dat er momenteel een onevenwicht is tussen wat er in Vlaanderen leeft en de middelen die ter beschikking worden gesteld in het franstalige deel van België.

Als afsluiter heb ik nog één vraagje. Wat geeft u – in alles wat u al hebt gedaan – het meeste voldoening in uw huidige functie?

Een moeilijke vraag. Specifiek vind ik het heel boeiend om in onze administratie te mogen werken rond Noordzee-onderzoek en via de middelen die we ter beschikking stellen van de mariene onderzoeksgemeenschap een steentje te kunnen bijdragen aan het in stand houden van het marien onderzoek in België. Ik denk dat we in de afgelopen jaren op ons niveau toch meer en meer naar een gestructureerd geheel van ondersteuningsmaatregelen geëvolueerd zijn. Zo wordt wat zichtbaarheid teruggeven aan dit onderzoek, iets wat doorheen de jaren toch wel een beetje was afgenomen. Ik denk dat het in de toekomst een uitdaging is om op ons niveau dit onderzoek en de ondersteuning ervan de zichtbaarheid te geven die ze verdient. Dit kan ondermeer door te proberen het concept van onze ondersteuningsacties zo goed mogelijk te ontwikkelen en beter af te stemmen op de acties die op andere niveaus worden ondernomen, maar ook door de uitgave van publicaties en de organisatie van studiedagen. Dit alles vind ik best wel een grote uitdaging!

Dank u voor dit gesprek